

УДК 612.1

О. Л. ТЕРЬОХІНА

старший викладач

О. В. КИРИЧЕНКО

старший викладач

В. В. ГАВРИЛЕНКО

викладач

Запорізький національний технічний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми вдосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки студентів технічних ВНЗ.

Ключові слова: професійно-прикладна фізична підготовка, професійна підготовка, майбутній фахівець, студенти, фізичне виховання.

За останні роки в Україні відбулося чимало якісних змін у розвитку правових, науково-теоретичних, програмно-оціночних основ української системи фізичного виховання. Перехід людства від індустріального виробництва до науково-інформаційних технологій, а потім і формування суспільства знань об'єктивно висувують серед найбільш пріоритетів науку як сферу, що продукує нові знання, та освіту як сферу, що долучає до знань суспільство загалом і кожну людину зокрема. Саме від рівня розвиненості людини все більше залежатиме успіх будь-якої виробничої діяльності й узагалі будь-якої сфери життєдіяльності. Існуюча система навчання й оцінювання знань студентів потребує покращення та подальшого вдосконалення. Вона не стимулює їх постійну самостійну роботу, спричиняє зрівнялівку в оцінюванні їхніх знань. За вимогами сьогодення навчальний процес слід побудувати як єдину функціональну систему, спрямовану на формування професійних якостей майбутнього фахівця. Процес нагляду за дотриманням програмно-нормативних документів з фізичного виховання у всіх вищих навчальних технічних закладах (Закон України "Про фізичну культуру і спорт" (стаття 12), Державна програма розвитку фізичної культури і спорту (розділ 2)) та неабиякі проблеми щодо збереження здоров'я молоді в загальноукраїнському масштабі (Г. Л. Апанасенко, М. М. Амосов, О. Д. Дубогай, В. І. Завадський, Л. Я. Івашенко, Т. Ю. Круцевич, О. С. Куц, А. В. Магльований та ін.) вимагають випереджальної розробки й методично впроваджених концепцій та сучасних технологій, які б відповідали інноваційним і інформаційно-технологічним підходам сьогодення.

В сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема формування професійних якостей та навичок, які необхідні майбутньому фахівцю під час подальшої професійної діяльності. Використанню засобів фізи-

чної культури та спорту з метою загальної й професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів присвячено чимало праць фахівців [5; 7; 8].

Традиційні форми й методи підготовки студентської молоді до подальшої професійної діяльності та до деяких видів професійних робіт стали предметом особливої уваги як фахівців фізичного виховання, так і організаторів виробництва, робітників народної освіти. Причому визнання важливості й необхідності професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) у системі спеціальної освіти накладає значну відповідальність на теоретиків та практиків фізичного виховання за якість досліджень, що проводяться у сфері багатогранних проблем ППФП [3; 9].

Останніми роками опубліковано велику кількість матеріалів, присвячених різним аспектам ППФП. Однак у більшості публікацій в основі формування процесу професійно-прикладної фізичної підготовки положення й принципи, які орієнтують його тільки на фізичні та психофізичні тренування майбутніх фахівців. Практично відсутні праці, де ППФП була б органічно пов'язана з формуванням фізичної культури студентів багато профільних спеціальностей, яка б орієнтувала на подальшу професійну діяльність майбутніх фахівців (вибір професії, професійне самовизначення). Тому новий пошук покращення якості процесу ППФП на основі розробки технологій програм, удосконалення методики навчання особистої педагогіки й зараз є важливим для теорії та методики фізичного виховання студентської молоді, що й визначило актуальність нашого дослідження.

Сучасний етап розвитку освіти, пов'язаний з його демократизацією та гуманізацією, з введенням нових спеціальностей і варіативних навчальних планів, потребує наукового обґрунтування та експериментальної перевірки підготовки майбутніх спеціалістів [5; 6; 10].

Перехід до неперервної професійної освіти вимагає докорінного перегляду всієї системи підготовки майбутніх фахівців від цілей до організаційних форм [4]. Однак у системі багаторівневої педагогічної освіти підготовка майбутніх педагогів залишається малодослідженою. Не існує достатньої кількості посібників та методичних розробок для студентів вищих технічних навчальних закладів.

Сучасні дослідження дають змогу стверджувати, що засоби та методи фізичного виховання використовують для формування значущих професійно-прикладних якостей у спеціалістів різного профілю (А. Б. Барабанщиков, 1981; Е. А. Пеньковський, 1992; І. М. Медведєв, 1999; В. І. Косяченко, 2000), засоби фізичної підготовки позитивно впливають на розвиток рухових та морально-вольових якостей майбутніх фахівців в умовах навчального закладу (М. Я. Віленський, 1989; В. А. Кабачков, 1991; Р. Т. Раєвський, 1994; Ю. Д. Железняк, 2001).

Загальні основи підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності привертала увагу багатьох фахівців, зокрема: О. О. Абдуліної, Г. О. Артюнової, М. Д. Хміль, В. М. Гриньової, В. О. Сластьоніна, Г. В. Троцько, Л. В. Нечаєвої, В. В. Сагарди та ін. [1; 2; 7]. У своїх працях вони визна-

чають мету, зміст, форми й методи професійно-педагогічної та загально-гуманітарної підготовки майбутнього вчителя.

Підготовка майбутніх спеціалістів педагогічного профілю, незважаючи на наявність визначної кількості наукових та методичних праць з професійно-прикладної фізичної підготовки (В. Н. Платонов, 1991; В. А. Земцов, 1999; С. М. Погудин, 2002), розроблена недостатньо, а наявні дані є суперечливими, що ускладнює їх практичну реалізацію.

Метою статті є вдосконалення методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів технічних ВНЗ.

Завдання дослідження:

- проаналізувати стан розробки проблеми дослідження в українській і зарубіжній педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів;

- теоретично обґрунтувати спрямованість професійно-прикладної фізичної підготовки студентів на формування фізичної культури особистості, що створює сприятливі умови як для фізичного розвитку, так і для вдосконалення професійно важливих якостей майбутніх фахівців;

- розробити методику будівництва навчальної програми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів технічних ВНЗ, в основу якої закладено принципи особистісно орієнтованої освіти;

- розробити програму професійно-прикладної фізичної підготовки студентів технічних ВНЗ багатпрофільних спеціальностей.

Аналіз науково-методичної літератури дав змогу констатувати, що в Україні в багатьох вищих навчальних закладах відсутній системний підхід до професійної діяльності: не розроблені навчальні програми багатпрофільних спеціальностей, які відображали специфіку діяльності майбутніх фахівців; методику розвитку професійно-прикладних фізичних якостей тощо.

Завдяки нашим спостереженням та дослідженням програма ППФП майбутніх спеціалістів у процесі освіти буде продуктивною, якщо:

- професійно-прикладна фізична підготовка студентів буде спрямована на формування значущих професійно-прикладних якостей спеціалістів різного профілю;

- програмний матеріал розроблений на основі системного підходу з використанням специфічних та неспецифічних засобів;

- формування професійно значущих якостей адекватно відобразить специфіку майбутньої діяльності випускників;

- нормативи з фізичної підготовки студентів будуть орієнтовані на нормативні критерії підготовки майбутніх фахівців.

У зв'язку із цим нами проаналізовано та визначено організаційні форми, засоби й методи ППФП студентів технічних ВНЗ відповідно до професійних компонентів діяльності фахівця.

Організаційні форми ППФП: обов'язкові та факультативні самостійні, самодіяльні, індивідуальні з прикладною спрямованістю.

Засоби ППФП: загальні прикладні фізичні вправи, спеціальні фізичні вправи.

Методи ППФП: суворо регламентовані вправи, ігровий, змагальний, коловий.

Також проаналізовано та визначено професійні вимоги до майбутніх фахівців, які повинні будуватись із чотирьох блоків:

- блок фізичної підготовленості;
- блок психомоторики;
- блок функціонального стану;
- блок фізичного розвитку.

Висновки. У галузі вищої освіти виявляється різний результат навчання дисциплін, які мають валеологічний компонент. Більшість вимог до випускників технічних ВНЗ спрямована на засвоєння знань, результат навчання лише деяких з них передбачає формування вмінь і навичок реалізації принципів здорового способу життя в повсякденному житті та професійній діяльності. Професійно-прикладна фізична підготовка будується з двох розділів: теоретичного та практичного. Формування фізичної готовності з розрахунком майбутньої професійної діяльності повинно проводитися поетапно та забезпечувати послідовність форм, засобів і методів проведення навчально-тренувальних занять.

Теоретичний розділ спрямований на одержання необхідних знань з основ теорії, методики та організації фізичної підготовки.

До практичного розділу повинні входити тести з професійно-прикладної фізичної підготовки, види спорту суворо прикладної спрямованості й види спорту, які доповняють ППФП, а також блок доповнювальних факторів, які включають спеціальну психологічну підготовку, гігієнічні фактори, раціональний добовий режим, загартування, оздоровчі сили природи, повноцінне питання.

Для реалізації програмного матеріалу ППФП необхідно використовувати урочну та позаурочну форми занять. Позаурочні форми занять включають:

- масові фізкультурно-оздоровчі та спортивні заходи у вільний від навчальних занять час;
- спортивні змагання, турніри, чемпіонати, Кубки з різних видів спорту впродовж усього навчального року;
- змагання з видів спорту суворо прикладної спрямованості та виконання професійно-прикладних вправ у кінці навчального року;
- виконання індивідуальних домашніх занять на період навчальних практик та канікул.

Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців повинна будуватись на основі концепції внутрішньої картини здоров'я та враховувати не тільки їх біологічні та психоемоційні можливості, а й фізичні та соціальні резерви.

Список використаної літератури

1. Абдулина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О.А. Абдулина. – Москва : Педагогика, 1989. – 220 с.

2. Выдрин В. М. Физическая культура студентов вузов : учеб. пособ. / В. М. Выдрин, Б. К. Зыков, А. В. Лотоненко. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1991. – 128 с.
3. Гончаров В. Д. Профессионально-прикладная физическая подготовка вузов: реальность и перспективы / В. Д. Гончаров и др. // Теория и практика физической культуры. – 1993. – № 7. – С. 12–13.
4. Гребенюк Г. Є. Загальна характеристика ступеневої системи професійної освіти України / Г. Є. Гребенюк // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Віпол, 2000. – С. 204–228.
5. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту / М. Т. Данилко ; Волинський державний університет ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – 19 с.
6. Каргаполов В. П. Профессиональное становление преподавателя физической культуры : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. П. Каргаполов ; Хабаровський ГПИ. – Омськ, 1999. – 111 с.
7. Ковальський В.В. Зміст і основні напрямки фізичного виховання студентів в вузах нового типу . Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. праць / В. В. Ковальський, В. П. Шоурек. – Рівне : Ліста, 1999. – С. 168–170.
8. Круцевич Т. Ю. Предмет і зміст теорії і методики фізичного виховання : лекція для студентів, аспірантів та слухачів підвищення кваліфікації, викладачів фізичного виховання / Т. Ю. Круцевич. – Київ : НУФВС, 2001. – 25 с.
9. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: історичний шлях і перспективи : монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2015.

Терехина О. Л., Кириченко Е. В., Гавриленко В. В. Формирование системы физического воспитания студентов технических вузов в процессе профессионально-прикладной физической подготовки

В статье обоснована актуальность проблемы совершенствования профессионально-прикладной физической подготовки студентов технических вузов.

Ключевые слова: профессионально-прикладная физическая подготовка, профессиональная подготовка, будущий специалист, студенты, физическое воспитание.

Terohina O., Kirichenko O., Gavrulenko V. Formation of System of Physical Training of Students of Technical Colleges in the Process of Professional-Applied Preparation

Communication with the practice of physical education work most particularly embodied in professional-applied physical preparation. Although this relationship extends to the whole social system of physical education, it is in professional-applied physical preparation, it finds its specific expression. As a peculiar variety of physical education professional-applied physical preparation of a pedagogical orientation of the process of providing specialized physical fitness to the chosen profession. In other words, it is basically a learning process, enriches the individual fund professionally useful motor skills, physical education and directly related abilities, on which directly or indirectly depends on a professional capacity.

Most researchers point out that the high efficiency in the education of professional-applied physical characteristics can be achieved by very different means of physical culture and sports. This applies in special PFP applied exercises – it's the same routine exercise, but selected and organized in full compliance with its objectives.

Currently, there is not yet a special classification exercise focused on the task PFP experts of various professional groups, so in each case, the issue should be resolved independently.

However, the selection of physical education in order to PFPF makes sense to spend more differentiated their group, will allow for more focused and selective use of these agents in the process of physical education students.

Such groups PFPF means students can be considered: applied exercise and the individual elements of different sports; applied sports, health forces of nature and hygiene factors; auxiliary means for the rationalization of the educational process under section PFPF.

Applied exercise, and individual elements of different sports can be combined with other exercises to ensure the necessary application of physical education and special qualities as well as the development of applications and skills.

Key words: *professional physical training, professional training, a would-be specialist, physical education.*